

ták ki, s elkészítették azok vázlatos térképét is. Megkezdték a beomlott Szent-György-hegyi Sárkány-barlang újrafeltárását, amelynek valószínű körzetében klímaméréseket végeztek.

A *SZIKKTI Barlangkutató Csoport* a Szemlő-hegyi-barlangban a klimatológiai mérések mellett négy ponton végzett bontást, s az állagvédelmi-takarítási munkák mellett folytatta a Tábor-hegyi-barlang és a Rácskai-barlang feltáró kutatását is.

A *TROGLONAUTA Barlangkutató Egyesület* tagjai folytatták a Buda-barlang bontását, ahol a -69 m-es mélyzónában újabb szintes járatokat sikerült feltárniuk összesen 61 m hosszúságban. Ezzel a barlang ismert hossza 208 m-re növekedett; a jelenlegi végpontot egy +10 m-es szűk kis kürtő alkotja. A Naszályi-víznyelőbarlangban a Holt-kürtő rendszerének 5 pontján további kürtőmászásokkal összesen mintegy 100 m továbbjutást értek el – ezzel a barlang általuk 1995 óta feltárt szakaszainak együttes hossza megközelíti a 700 m-t. A bonyolult kürtő- és aknarendszerben ragasztott nittek segítségével 500 m hosszú kötélpályát építettek ki és elkészítették azok bejárású útmutatóját. Folytatták a Solymári-ördöglyuk kutató bejárásait is, a szűkületek átvizsgálása azonban most csupán összesen 5 m érintetlen járat megismerését eredményezte.

A *Veszprémi Egyetemi Barlangkutató Egyesület* közel 50 m³ üledék kitermelésével folytatta a Csátár-hegyi-barlang feltáró kutatását. A harántolt rétegsorban üledékföldtani megfigyeléseket végeztek, vizsgáltatták az abban talált (s részben felső-pleisztocén

korúnak bizonyult) csontmaradványokat valamint a befoglaló dolomit-alapkőzet kövületeit, amelyek között egy új csiga-faj, a lelőhelyről elnevezett *Purpuroidea csatarhegyensis* is leírásra került. Terepbejárásaik során földtani adatokat gyűjtöttek a Csátár-hegy térségében, s Veszprém környéken 2, a Papod-hegyen 1 újabb kis barlangot dokumentáltak. Elkészítették továbbá a szentantalfai Pokol-lik (10 m) és a bakonybéli Som-hegyen található Rókalyuk-barlang (14 m) térképét, az utóbbiról irodalmi adatgyűjtést végeztek s a végpont talpszint-süllyesztésével megkezdték annak bontását.

A Társulat *Vulkánszpeleológiai Kollektívája* a XIII. Vulkánszpeleológiai Tábor során folytatta a Visegrádi-hegység barlangjainak kataszterezését, ahol 10 ismert és 21 újonnan talált barlang leírását, fotó- és részletes térképdokumentációját készítették el. A Badacsony D-i oldalában terepbejárás során 5 újabb barlangocskát fedeztek fel, s a Styx Barlangkutató Csoporttal együtt megkezdték a bontást a beomlott bejárátú Szentgyörgy-hegyi Sárkány-barlang újrafeltárása érdekében. Megfigyeléseket végeztek a Damasa-szakadék atektonikus hasadék-barlangjaiban, áttekintést készítettek a nemkarsztos barlangok ásványkiválásairól, valamint összefoglalták a Kárpát-medence ún. konzekvencia (régibányák és más mesterséges üregek természetes felszakadozása révén létrejött) barlangjaira, illetve a hazai gőz- és gázkifúvásos csőbarlangokra vonatkozó eddigi ismereteiket.

A kutatócsoportok jelentései alapján összeállította: Juhász Márton, Nyerges Attila és Takácsné Bolner Katalin

NÉHÁNY ÉSZREVÉTEL ILL. HELYREIGAZÍTÁS

Melyik a második leghosszabb hazai barlang?

Annak ellenére, hogy a legújabb kutatási, feltárási eredmények a Műsorfüzet révén szinte napra készen kerülnek a Társulat tagjainak tudomására, elég nehezen mennek át a köztudatba. Így pl. mind az Aggteleki Nemzeti Park néhány évvel ezelőtt kiadott ismertetőiben, mind pedig a Társulat egy prominens vezető személyiségének nyilatkozatában [6] *második leghosszabb barlangunkként a Béke-barlangot* nevezik meg. Holott ezek megjelenésekor (1995–96) — a Béke-barlang új felmérésének eredményétől függetlenül is — már a Pál-völgyi-barlang foglalta el ezt a helyet [12].

Mikor íródtak ill. jelentek meg Vass Imre Aggtelek könyvei?

Vass Imre német nyelven kiadott könyvének [24] megjelenési és megírási időpontját eddig nem sikerült megnyugtatóan tisztázni, különös tekintettel egy újabb felvetődött feltételezésre [19], [20]. Konkrét időpont most sem adható, de megkíséreljük az időpontot behatárolni és a megalapozatlan feltevéseket kiszűrni.

A könyv *magyar nyelvű kiadásának* [23] időpontja ismert, hiszen a címlapon szerepel a kiadási évszám (1831). Azon azonban lehet vitatkozni, hogy a szerző a szöveget mikor írta, ill. a kéziratot mikor

zárta le. Annyi bizonyos, hogy 1825-öt követően, hiszen — a régi barlangrészek mellett — éppen az az évben felfedezett barlangszakaszt ismerteti, és 1829 előtt, mivel az abban az évben vésett szövegű Reviczky-oszlopot már nem említi. A szöveg megírásának ideje tehát 1825–1828. közötti időszakra (valószínűleg ennek elejére) tehető. Alátámasztja ezt az is, hogy az 1826. évi nagy árvízről a magyar kiadásban még nem tesz említést (a németben már igen). Ezt bizonyítja Vass Imre könyve kéziratának újabb történet előkerülése is [22]. Felmerül a kérdés, hogy akkor miért csak 1831-ben jelent meg a mű? Erre a barlang és a barlang környékének felszíni (a könyv mellékletét képező) térképei adnak választ, amelyeken elkészítési dátumként az 1829. esztendő szerepel. Vassnak tehát az akkori eszközökkel és a barlang eredeti állapotából fakadó nehéz bejárás feltételek mellett mintegy négy évre volt szüksége a barlang és felszíni környezetének nagy pontosságú felméréséhez és a szintén igényes rajzú térképek elkészítéséhez.

A *német nyelvű kiadás* címlapján nem szerepel évszám (noha ugyanannál a kiadónál jelent meg). Az Előbeszéd-et (Vorrede) azonban dátummal látta el (1831. március 28.), amit a kézirat lezárási időpontjának is tekinthetünk, annál is inkább, mivel az előszót általában a kézirat elkészülte után, a nyomdába adás előtt szokás megírni. Vass Imre is minden bizonnyal így tett, s ezt követően már nem változtatta a szöveget.

A magyar és a német kiadás szövege között természetesen van eltérés. Ezek egyrészt fogalmazásbeli eltérések (nyilvánvalóan egyes dolgokat másként kell a magyar, és másként kell a külföldi közönségnek tálni), másrészt — az eltelt időszak tapasztalatai alapján — egy-egy téma részletesebb kifejtését jelentik, végül az eltelt időszakban történt változásokra vonatkoznak. Számunkra most elsősorban az utóbbiak érdekesek. Így pl. az 1829-es kronogramájú Reviczky-oszlopot már ismerteti, Ferdinánd trónörökös látogatásának említését kiegészíti azzal, hogy „most Magyarország koronázott királya”. E két változás vizsgálata alapján valószínűsíthető, hogy a német nyelvű kézirat 1829. vége és 1831. márciusa között készült el. Megjelenése pedig 1831-re, esetleg 1832-re tehető.

Az 1994-ben nemzetközi fórumon [19], 1995-ben hazai közönség előtt [20] bizonyítani vélt feltételezés, miszerint a német kiadás 1835-ben vagy azután jelent meg, nélkülözi a történelmi alapot. Azt állítja ugyanis, hogy (míg a magyar kiadás Ferdinánd trónörökös látogatását említi) a német kiadásban tett — már fentebb is említett — megjegyzés: „most Magyaror-

szág koronázott királya” a bizonyíték arra, hogy a kézirat 1835-ben vagy utána zárult le, hiszen Ferdinánd 1835-től uralkodott. Ez így azonban tévedés. A történelmi tény ugyanis az, hogy Ferdinánd valóban 1835-ben lett osztrák császár, *magyar királlyá* azonban 1830. szeptember 28-án Pozsonyban, a Szt. Márton székesegyházban koronázták [2], [5], [14]. Vass Imre tehát — kéziratának 1831. márciusi lezárása előtt is — okkal hivatkozhatott a fenti tényre.

Ki járt 1817-ben a Baradlában?

Néhány, a Baradlával kapcsolatos újabb megjelent kiadványban a hosszútúra útvonalán (a Csónakázó-tó partján) található Ferdinánd-oszlopról olvashatjuk, hogy: „... a trónörökös 1817. évi látogatása alkalmából vésték meg” [21], valamint, hogy „amely Ferdinánd királyi herceg (később magyar király és osztrák császár) 1817. évi látogatásának emléke.” [1]. Mindkét állítás téves, ugyanis Vass Imre leírásából [23] tudjuk (aki néhány évvel az esemény után járt a barlangban, tehát friss és hiteles információi voltak), hogy 1817-ben Ferdinánd d' Este (Estei Ferdinánd, osztrák főherceg, magyar királyi herceg [1781 Milano—1850 Gmunden], 1816-tól Magyarország katonai parancsnoka) kereste fel a barlangot (nem pedig a trónörökös), s tiszteletére vésték a feliratot. Ferdinánd trónörökös, majd később magyar király (1793–1875) is járt a barlangban, látogatásáról szintén Vass Imre tudósít (valószínűleg innen származik a keveredés), de nem adja meg a látogatás évét, csak annyit, hogy ő saját kezűleg örökítette meg látogatását az akkori végponton, a később készült Münnich-áttörés előtti teremben. Pontosabb helyét nem ismerjük, valószínű, hogy mivel ez csak karcolás lehetett, a későbbi feliratok már eltakarták.

A fenti tévedés már 1860-ban is megjelent a Vasárnapi Újság hasábjain: „... mely alkalommal igen szép volna: ha a különféle képen elnevezett üregekben, nagy térekben, és kőszobrokban oly gazdag új ágában a barlangnak, egy emlékhelyet keresnének és avatnának fel — a barlangot egyszer látogatásával is megtisztelt, halhatatlan gróf Széchenyi István legnagyobb magyar hazánkfiának; mint ezt tették V. Ferdinánd királynak, József nádorunknak, Reviczky kancellárnak stb. (43 év távlatából megbocsájtható a cikkíró tévedése, aki nyilván nem olvasta Vass Imre könyvét).

A későbbi szerzők közül Dudich [3] és először Kessler is [10] Vass Imre könyvét vették alapul, s így nem estek bele ebbe a hibába, bár Dudich (és az ő nyomán előbb Kessler is) tévesen feliratként Vass ehhez fűzött magyarázatát közli. Kessler a későbbiekben [11], Vass nyomán (lásd alább) közli a

vészet szövegét, azonban — szintén Vass szövegét figyelmen kívül hagyva — V. Ferdinánd látogatásához kapcsolja az oszlopot. Jakucs viszont valamilyeni — bár Dudich nyomán készült — leírásában egyszerűen kifejezti ezt az oszlopot [7] [8] [9].

A Ferdinánd-oszloppal kapcsolatban érdekes még az, hogy Vass Imre magyar nyelvű könyvében azt írja — talán az akkori rossz világítóeszközöknek köszönhetően —, hogy a felirat az „... újabb csepegésektől olvashatatlanná lett”. Ugyanitt közli lábjegyzetben (mint már fentebb említettem), hogy milyen alkalommal készült a felirat (amit Dudich, majd nyomán Kessler a felirat szövegeként közölt). Ez számomra azért érthetetlen, mert a felirat 60–70%-a ma is felismerhető, amiből a latin nyelv ismeretében a teljes szöveg rekonstruálható. Valószínű ennek alapján, hogy a feliratnak a múlt század első felében—közepén jól olvashatónak kellett lennie, különösen pedig Vass Imre tevékenysége idején, azaz 6–8 évvel a felirat keletkezése után. Igazolja ezt az is, hogy Vass Imre német nyelvű könyvében már teljes pontossággal idézi a felirat teljes szövegét.

Nagy a valószínűsége, hogy Vass Imre német nyelvű könyve kis példányszámban jelent meg, s ezért még a német anyanyelvű kutatók (Schmidl és Siegmeth) is a magyar nyelvű változatot veszik alapul, s azt idézik. Siegmeth valószínűleg meg sem találta az oszlopot, hiszen első ímertetőjében [17] egyáltalán nem is említi, a másodikban [18] azt írja: „Mondják, hogy egy másik, innen (a Reviczky-oszloptól, H.T.) nem messze álló oszlopon Ferdinánd főherceg 1817-i látogatását megörökítő felírás lett volna, de hogy már Vass idejében darázsokréteg borította volna ezt a feliratot, ...”. Valószínűleg Schmidl sem találta meg, mert a haladás iránya szerint, fordított sorrendben ír az oszlopkőről: előbb a „most már nem olvasható” Ferdinánd-oszlopot, majd utána a Reviczky-oszlopot ismerteti; az ő és hasonlóan járt társaik védelmére azonban el kell mondanunk, hogy a már említett rossz világítóeszközök mellett a tájékozódás is nehézséget jelenthetett, hiszen akkor még nem volt csónakázó, melynek partján vezetett betonút most egyenesen az oszlop mellé vezet, melyet reflektor világít meg; akkor bizony a folyosó teljes szélességében „bolyongtak” a látogatók.

A Ferdinánd-oszlop „névadójára” vonatkozó legképtelenebb változat egészen friss [13], miszerint az oszlopot Ferenc Ferdinándról nevezték el, aki ugyan szintén Estei, szintén osztrák főherceg és magyar királyi herceg, hibája azonban, hogy 1863-ban született, így nehezen látogathatta meg a barlangot 1817-ben.

Hazslinszky Tamás

IRODALOM

(A megadott oldalszámok a tárgyalt téma helyét jelölik.)

- [1] BAROSS G. szerk. (1998): Az Aggteleki Nemzeti Park. — *Mezőgazda Kiadó* p. 214.
- [2] BENDA K. főszerk. (1983): Magyarország történeti kronológiája II. kötet: 1526–1848. — *Akad. Kiadó* p. 640, 645.
- [3] DUDICH E. (1932): Az Aggteleki cseppkőbarlang és környéke. — *Budapest*, p. 97.
- [4] HAZSLINSZKY T. (1991): A Baradla-barlang múlt századi vendégkönyvei. — *Karszt és Barlang* I–II. p. 60.
- [5] HÓMAN B.–SZEKFŰ Gy.: Magyar történet VII. kötet: A tizenkilencedik és huszadik század. — *Királyi Magyar Egyetemi Nyomda* p. 128.
- [6] IFJÚ Gy.: Aggtelek a „világörökség” része. — *Utazás '96 magazin* p. 22.
- [7] JAKUCS L. (1952): Aggteleki cseppkőbarlang. — *Művelt Nép Könyvkiadó* p. 21.
- [8] JAKUCS L. (1957): Aggtelek és vidéke. Útikalauz. — *Sport Lap- és Könyvkiadó, II. kiadás 1961. p. 256. ill. 127.*
- [9] JAKUCS L. (1975): Aggteleki-karsztvidék. Útikalauz. — *Sport, Budapest* p. 155–156.
- [10] KESSLER H. (1934): A Nagy-Baradla. — *BETE* 1. és 2. kiadás, p. 27.
- [11] KESSLER H.: Az Aggteleki barlang leírása és feltárásának története. — *Szerző kiadása, év nélkül*, p. 39.
- [12] KISS A.–TAKÁCSNÉ BOLNER K.: 10 km felett a Pál-völgyi-barlang. — *MKBT Műsorfüzet 1994. szeptember-október*, p. 4.
- [13] RAKACZKY I. szerk. (1997): Aggtelek és vidéke turistakalauza. — *Miskolc*, p. 187.
- [14] Révai Nagy Lexikona (1913): V. Ferdinánd címszó alatt. — *Révai Rt. Bp.*
- [15] Révai Nagy Lexikona (1913): Ferdinand d' Este címszó alatt. — *Révai Rt. Bp.*
- [16] SCHMIDL, A. (1857): Die Baradla-Höhle bei Aggtelek ... — *Wien*, p. 25–26.
- [17] SIEGMETH, K. (1886): Führer für Kaschau, das Abauj-Torna-Gömörer Höhlengebiet ... — *Kaschau* p. 55.
- [18] SIEGMETH K. (1890): Az aggteleki cseppkőbarlang. — *Eperjes*
- [19] SZENTHE I. (1996): Der sympathische ungarische Patriot Imre VASS. — *Akten zum ALCADI '94 Symposium. Wien* p. 147.
- [20] SZENTHE I.: Vass Imre, a magyar reformkor szimpatikus hazafi. — *Előadás. Vass Imre emlékünnepség, Aggtelek, 1995. júni. 10–11.*
- [21] SZÉKELY K. (1997): Baradla-barlang. — Aggteleki Nemzeti Park természeti értékei I. Az Aggteleki-karszt barlangvilága. — *ANP*, p. 18.
- [22] SZÉKELY K.: Vass Imre életútja. — *Előadás. Vass Imre emlékünnepség, Aggtelek, 1995. júni. 10–11.*
- [23] VASS I. (1831): Az aggteleki barlang leírása ... — *Pesten, Landerer*, p. 22.
- [24] VASS E.: Neue Beschreibung der Aggteleker Höhle ... — *Pesth bei Landerer*, p. 31–32.